

ZAGADNIENIE PRAWNE

Czy okres wypłaty ekwiwalentu pieniężnego w walucie – obliczonego jak ekwiwalent za urlop wypoczynkowy – skutkujący przedłużeniem urlopu bezpłatnego w macierzystym zakładzie pracy odpowiednio do wymiaru nie udzielonego czasu wolnego od pracy przewidziany w § 10 ust.4 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie niektórych praw i obowiązków pracowników skierowanych do pracy za granicę w celu realizacji budownictwa eksportowego i usług związanych z eksportem (tekst jedn. Dz. U. z 1986r. Nr 19, poz. 101 z późn zm.) stanowi okres składkowy przewidziany w art. 6 ust. 2 pkt 1 a ustawy z 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. decyzją z dnia 30 grudnia 2011 roku ustalił wnioskodawcy T. P. wartość kapitału początkowego na dzień 1 stycznia 1999 roku przywołując przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z zaznaczeniem, iż przy swoich obliczeniach nie uwzględnił między innymi okresu od dnia 30 kwietnia 1990 roku do dnia 3 lipca 1990 roku, gdyż wnioskodawca w tym czasie korzystał z urlopu i dni wolnych po zatrudnieniu na budowach eksportowych, które to okresy – według organu rentowego – nie stanowią okresów podlegających zaliczeniu.

W ostatecznie sprecyzowanym na rozprawie odwołaniu od wymienionej decyzji wnioskodawca T. P. domagał się jej zmiany kwestionując brak uwzględnienia w

przyjętym okresie ubezpieczenia okresu od dnia 30 kwietnia 1990 roku do dnia 3 lipca 1990 roku.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. wniósł o oddalenie odwołania prezentując stanowisko o prawidłowości wydanej przez siebie decyzji i podnosząc, iż zakwestionowany okres stanowił czas, gdy wnioskodawca korzystał z urlopu bezpłatnego jak i dni wolnych od pracy po zatrudnieniu na budowie eksportowej, które to okresy nie są składkowymi czy też nieskładkowymi i nie mogą wpływać na wartość kapitału początkowego.

Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. wyrokiem z dnia 29 czerwca 2012 roku zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, iż nakazał organowi rentowemu uwzględnienie jako okresu składkowego okresu od dnia 19 maja 1990 roku do dnia 2 lipca 1990 roku oddalając odwołanie w pozostałej części. Sąd pierwszej instancji ustalił, iż wniosek wnioskodawcy urodzonego w dniu 11 stycznia 1952 roku w przedmiocie ustalenia wartości kapitału początkowego złożony w dniu 29 maja 2006 roku w czasie gdy wnioskodawca był uprawniony do renty z tytułu niezdolności do pracy, które to świadczenie ustalono między innymi na podstawie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru wynoszącego 104,47%, a przyjętego w decyzji z dnia 29 grudnia 2011 roku. Od decyzji tej wnioskodawca nie składał odwołania. Decyzję w przedmiocie ustalenia wartości kapitału początkowego organ rentowy wydał w dniu 30 grudnia 2011 roku przyjmując do obliczenia wskaźnik podstawy wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy jako najkorzystniejszy nie uwzględniając okresu od dnia 30 kwietnia 1990 roku do dnia 3 lipca 1990 roku jak i uwzględniając przy obliczeniach za okres od dnia 1 stycznia 1990 roku do dnia 29 kwietnia 1990 roku wynagrodzenie minimalne. Wnioskodawca w okresie od dnia 10 sierpnia 1984 roku do dnia 31 października 1992 roku był zatrudniony w JPB „B.”. W okresie od dnia 8 listopada 1988 roku do dnia 29 kwietnia 1990 roku wnioskodawca wykonywał pracę na budowie eksportowej skierowany przez „B.”. Dzień 30 kwietnia 1990 roku był dniem powrotu do kraju, a następnie wnioskodawca korzystał z urlopu wypoczynkowego za lata 1989 i 1990 w łącznym wymiarze 18 dni oraz z 35 dni z tytułu różnicy czasu pracy w Libii. Pracę w macierzystym zakładzie wnioskodawca podjął w dniu 4 lipca 1990 roku. Nadto Sąd Okręgowy ustalił, iż przyjęcie wynagrodzenia zastępczego za okres od dnia 1 stycznia 1990 roku do dnia 29

kwietnia 1990 roku jak i za okres od dnia 1 maja 1990 roku do dnia 3 lipca 1990 roku nie spowoduje ustalenie wskaźnika podstawy wymiaru korzystniejszego od tego przyjętego w decyzji rentowej. Według Sądu Okręgowego okres wykorzystywania przez wnioskodawcę dni wolnych z tytułu różnicy w czasie pracy, które to dni wolne z mocy § 10 ust. 1 – 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 1974 roku w sprawie niektórych praw i obowiązków pracowników skierowanych do pracy za granicą w celu realizacji budownictwa eksportowego i usług związanych z eksportem przedłużają okres urlopu bezpłatnego udzielonego u macierzystego pracodawcy niezależnie od ekwiwalentu pieniężnego od jednostki kierującej winien być traktowany jako okres zatrudnienia zaliczany do stażu ubezpieczeniowego. Przemawia za powyższym także przepis § 4 ust. 3 cytowanego rozporządzenia stanowiący o wliczeniu do okresu pracy od którego zależą uprawnienia pracownicze okresu urlopu bezpłatnego o ile pracownik podejmie zatrudnienie w macierzystym zakładzie w terminie 14 dni od dnia zakończenia pracy za granicą, a w razie niezdolności do pracy z powodu choroby lub odosobnienia w związku z chorobą zakaźną lub innych ważnych przyczyn niezależnych od pracownika bezzwłocznie po ich ustaniu. Powyższe stanowi istotną różnicę w stosunku do regulacji urlopu bezpłatnego przewidzianego w art. 174 kodeksu pracy. Nadto za okres ten pracownik zachowywał uprawnienia do wynagrodzenia walutowego stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 roku w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz naliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Reguła ta nie dotyczy okresu wykorzystywania zaległego urlopu wypoczynkowego za 1989 roku i za 1990 roku. Wypłacony wtedy ekwiwalent nie stanowił bowiem podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne. Jako podstawę prawną swojego rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wskazał zapis art. 173 i art. 174 ust. 2 w związku z art. 15 - 17 oraz art. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Powyższy wyrok w części uwzględniającej odwołanie zaskarżył apelacją Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. zarzucając rozstrzygnięciu naruszenie art. 6 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z

Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez uznanie, iż okres od dnia 19 maja 1990 roku do dnia 2 lipca 1990 roku, w którym to czasie wnioskodawca korzystał z urlopu bezpłatnego przedłużonego z tytułu różnic w wymiarze czasu pracy stanowi okres składkowy. Apelujący przywołał orzecznictwo tutejszego Sądu Apelacyjnego odmiennie kwalifikującego przedmiotowy okres i wniósł o dokonanie stosownej zmiany wyroku poprzez oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny w R. rozpoznając apelację uznał za konieczne przedstawić Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne stosownie do treści art. 390 § 1 k.p.c. dotyczące możliwości kwalifikowania jako okresu składkowego wymienionego w art. 6 ust. 2 pkt 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych okresu wypłaty ekwiwalentu pieniężnego w walucie obliczonego jak ekwiwalent za urlop wypoczynkowy skutkujący przedłużeniem urlopu bezpłatnego w macierzystym zakładzie pracy odpowiednio do wymiaru nieudzielonego czasu wolnego przewidzianego w § 10 ust. 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia z dnia 27 grudnia 1974 roku w sprawie niektórych praw i obowiązków pracowników skierowanych do pracy za granicą w celu realizacji budownictwa eksportowego i usług związanych z eksportem (tekst jedn. Dz. U. z 1986 roku Nr 19 poz. 101).

Należy na wstępie zauważyć, iż wartość kapitału początkowego jest ustalana przy zastosowaniu treści art. 174 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Podana norma w ust. 2 nakazuje przyjęcie przy ustalaniu kapitału początkowego przebytych przed dniem wejścia w życie ustawy okresów składkowych, o których mowa w art. 6 jak i okresów nieskładkowych wymienionych w art. 7 ust. 5 oraz w art. 7 ust. 1 – 4 i 6 – 12 cytowanej ustawy (te ostatnie w wymiarze nie większym niż określony w art. 5 ust. 2 ustawy). To bezpośrednie nawiązanie do zasad kwalifikacji okresów ubezpieczenia w podanych normach prawa nakazuje uwzględnienie jedynie tych mieszczących się w podanych ramach ustawowych. Niewątpliwie sporny w niniejszej sprawie okres od dnia 19 maja 1990 roku do dnia 2 lipca 1990 roku stanowi czas, w którym wnioskodawca po okresie zatrudnienia na budowie eksportowej do dnia 29 kwietnia 1990 roku, podróży do kraju w dniu 30 kwietnia 1990 roku i wykorzystaniu urlopu

wypoczynkowego w wymiarze 18 dni (do dnia 18 maja 1990 roku) korzystał z czasu wolnego od pracy wynikającego z różnic obowiązującym go tygodniowym wymiarem czasu pracy, a 42-godzinnym tygodniowym wymiarem czasu pracy. Stosownie do treści § 10 ust. 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia z dnia 27 grudnia 1974 roku w sprawie niektórych praw i obowiązków pracowników skierowanych do pracy za granicą w celu realizacji budownictwa eksportowego i usług związanych z eksportem jednostka kierująca winna w tego typu przypadku udzielić pracownikowi czasu wolnego w okresie zatrudnienia za granicą przy zachowaniu pracownika prawa do wynagrodzenia walutowego. Jeżeli z przyczyn organizacyjno-produkcyjnych nie jest możliwe udzielenie czasu wolnego za granicą to wtedy – stosownie do treści § 10 ust. 4 cytowanego rozporządzenia następuje przedłużenie urlopu bezpłatnego w macierzystym zakładzie pracy odpowiednio do wymiaru nieudzielonego czasu wolnego od pracy, a pracownikowi przysługuje od jednostki kierującej ekwiwalent pieniężny w walucie obliczony jak ekwiwalent za urlop wypoczynkowy na podstawie wynagrodzenia przysługującego pracownikowi w czasie zatrudnienia za granicą. Podany okres ze względu na czas jego zaistnienia nie może być kwalifikowany jako okres ubezpieczenia wymieniony w art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, gdyż – stosownie do zapisu art. 4 pkt 5 cytowanej ustawy – okres ubezpieczenia to okres opłacenia składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz okres nieopłacenia składek z powodu przekroczenia w trakcie roku kalendarzowego kwoty rocznej podstawy wymiaru składek, o którym mowa w przepisach ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, czyli przypadający po dniu 31 grudnia 1998 roku. Nie jest to także okres składkowy wskazany w art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy opisany jako okres opłacenia składek na ubezpieczenie społeczne przewidziane w przepisach o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych. W tym bowiem przypadku wypłacone ekwiwalenty nie stanowiły podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne co wynikało wprost z treści § 7 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 roku w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Brak jest także możliwości kwalifikowania przedmiotowego okresu jako składkowego z mocy art. 6 ust. 2 pkt 1b ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Podana

norma dotyczy także pracowników zatrudnionych na budowach eksportowych. Jest jednakże ograniczona do okresu świadczenia pracy poza granicami kraju w ramach okresowych umów o pracę. Stosunek pracy wnioskodawcy z jednostką kierującą nie obejmuje okresu po dniu 29 kwietnia 1990 roku. Brak jest więc możliwości uznania tego okresu jako składkowego poprzez ocenę prawną okresowej umowy o pracę. Z punktu widzenia macierzystego zakładu pracy wnioskodawca korzystał z urlopu bezpłatnego. Tego typu urlop bezpłatny nie został wymieniony przez ustawodawcę jako okres składkowy czy też nieskładkowy (art. 7 pkt 8 ustawy przewiduje możliwość zaliczenia jako okresu nieskładkowego okresu urlopu bezpłatnego czy też przerw w zatrudnieniu w razie nieudzielenia urlopu bezpłatnego ale tylko małżonkom pracowników skierowanych do pracy w przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych, w stałych przedstawicielstwach przy ONZ i w innych misjach specjalnych za granicą, w instytucjach, ośrodkach informacji i kultury za granicą). Powyższe przekonuje za uznaniem, iż urlop bezpłatny nawet taki, w którym pracownik realizuje swoje uprawnienia wynikające z różnic czasu pracy świadczonej na budowach eksportowych nie stanowi okresu składkowego. Tego typu stanowisko przyjmuje w swoim orzecznictwie tutejszy Sąd Apelacyjny. Pogląd ten podlegał kontroli w ramach rozpoznawanej skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy, który w wyroku z dnia 9 września 2011 roku oddalił skargę kasacyjną w sprawie sygn. akt III UK 13/11 dzieląc zaprezentowaną przez Sąd Apelacyjny ocenę prawną w aspekcie braku możliwości kwalifikowania jako okresu składkowego wymienionego w art. 6 ust. 1 pkt 1 i 2 czy ust. 2 pkt 1b ustawy czy okresu nieskładkowego podanego w art. 7 ustawy okresu przedłużenia urlopu bezpłatnego w wyniku rozliczenia różnic w czasie pracy. Pogląd ten nie jest jednak jedynym istniejącym w orzecznictwie. Wkrótce bowiem po wydaniu wymienionego uprzednio wyroku Sąd Najwyższy w sprawie zakończonej wyrokiem z dnia 18 maja 2012 roku (sygn. akt III UK 99/11) zaprezentował stanowisko odmienne. Zauważył bowiem, iż przedłużony w macierzystym zakładzie pracy urlop bezpłatny w związku z uzyskanymi dniami wolnymi za pracę ponadwymiarową, w trakcie którego pracownik uzyskuje ekwiwalent stanowiący świadczenie ze stosunku pracy ustalony przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia z dnia 27 grudnia 1974 roku w sprawie niektórych praw i obowiązków pracowników skierowanych do pracy za granicą w celu realizacji budownictwa eksportowego i usług związanych z eksportem nie stanowi

typowego urlopu bezpłatnego przewidzianego w art. 174 kodeksu pracy lecz jest to sytuacja zasadniczo odpowiadająca definicji okresów zatrudnienia jako okresów pozostawania w stosunku pracy i pobierania świadczeń (wynagrodzenia i zasiłków) wymienionych między innymi w ustawie z dnia 14 grudnia 1982 roku o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Faktycznie przepis art. 11 ust. 1 cytowanej ostatnio ustawy kwalifikuje jako okres zatrudnienia okres pozostawania w stosunku pracy, w czasie którego pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego. Podobne brzmienie zawiera art. 6 ust. 2 pkt 1a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych uznając za okres składkowy przypadający przed dniem 15 listopada 1991 roku okres, za który została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne albo za który nie było obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu zatrudnienia po ukończeniu 15 roku życia na obszarze Państwa polskiego w wymiarze nie niższym niż połowa wymiaru czasu pracy, jeżeli w okresach tych pracownik pobierał wynagrodzenie lub zasiłki z ubezpieczenia społecznego. Kwestia rodząca wątpliwości kwalifikacyjne dotyczy sytuacji, iż z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy w macierzystym zakładzie pracy wnioskodawca od tego zakładu w spornym okresie nie uzyskiwał żadnych świadczeń finansowych. Świadczenie takie stanowiące ekwiwalent uzyskiwał od podmiotu, z którym w spornym okresie nie pozostawał już w stosunku pracy (nie był w zatrudnieniu). Powstaje więc pytanie czy taki wypłacony przez osobę trzecią wobec istniejącego stosunku pracy ekwiwalent stanowić może o kwalifikowaniu okresu obejmującego czas wypłaty ekwiwalentowej jako składkowego z tytułu jedynie formalnego zatrudnienia przez macierzysty zakład pracy nie świadczący wobec ubezpieczonego żadnych świadczeń pieniężnych (wynagrodzenia, ekwiwalentu czy zasiłków z ubezpieczenia społecznego). Niewątpliwie regulacja zawarta w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia z dnia 27 grudnia 1974 roku w sprawie niektórych praw i obowiązków pracowników skierowanych do pracy za granicą w celu realizacji budownictwa eksportowego i usług związanych z eksportem stwarza pracownikowi szereg uprawnień, których nie posiada pracownik korzystający z typowego przewidzianego przepisem kodeksu pracy urlopu bezpłatnego. Jednak w regulacji tej przewidziano jedynie wliczenie okresu urlopu bezpłatnego do okresu pracy od którego zależą uprawnienia pracownicze (§ 4 ust. 3 rozporządzenia) nie przenosząc wprost tej regulacji na

uprawnienia w zakresie świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Nadto podany § 4 ust. 3 rozporządzenia definiuje okres urlopu bezpłatnego nawiązując do treści § 4 ust. 1 rozporządzenia, w którym jednoznacznie opisano przedmiotowy urlop bezpłatny jako „urlop bezpłatny na okres skierowania do pracy za granicą”. Sporny okres wynikający z przedłużenia urlopu bezpłatnego w związku z rozliczeniem wymiaru czasu pracy w niniejszej sprawie nie zawiera się w podanych ramach czasowych.

Reasumując Sąd Apelacyjny uznał, iż istniejące wątpliwości interpretacyjne dotyczące kwalifikowania jako okresu składkowego okresu przedłużenia urlopu bezpłatnego w związku z rozliczeniem czasu pracy świadczonej za granicą w ramach budownictwa eksportowego wymaga jednoznacznej wykładni. Należy w tym miejscu zauważyć, iż wspomniana problematyka dotyczy szeregu rozstrzygnięć i znana jest nie tylko tutejszemu Sądowi Apelacyjnemu (czego przykładem jest chociażby wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 25 lipca 2012 roku w sprawie sygn. akt III AUa 527/12 opublikowany w LEX nr 1218476 w którym zaprezentowano jednoznaczne stanowisko sprzeciwiające się zaliczaniu przedłużonego urlopu bezpłatnego do okresu składkowego służącego ustaleniu wysokości emerytury).

Powyższe w pełni usprawiedliwia zgłoszenie zapytania prawnego stosownie do treści art. 390 § 1 k.p.c.